

Geregistreerd partnerschap: uitbouwen, afbouwen of ombouwen?

Inleiding gehouden op het congres Burgerzaken 1998 van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (Noordwijkerhout, 5 juni 1998)

Een huwelijksachtige staat

Over de verkoop van een katachtige in een zak

Ambtenaren van de burgerlijke stand zijn niet te benijden. Zij drijven weliswaar een interessante winkel, en zij hebben hun assortiment dit jaar weer kunnen uitbreiden (naast katten verkoopt men tegenwoordig ook katachtigen), maar zij blijven gedwongen hun waar in een zak te verkopen.

Niet alle klanten zijn even mondig, maar sommige zullen wel eens vragen wat nu precies de gevolgen zijn van een huwelijk. De ambtenaar kan dan een beetje antwoord geven, door te verwijzen naar folders en notarissen, of door lezing van de Aanpassingswet geregistreerd partnerschap (Stb. 1997, 660) aan te bevelen. Maar zelfs de grootste deskundige zal nog niet bij benadering een volledig antwoord kunnen geven.

De oorzaak van ons aller mond vol tanden in deze, is dat het huwelijk een instituut is, een status, waaraan een oneindig aantal gevolgen verbonden is en wordt. De rechtsgevolgen van het huwelijk zijn niet alleen te vinden in het familierecht, zelfs niet alleen in het burgerlijk recht: het halve publiekrecht kent bepalingen die betekenis hechten aan het al dan niet gehuwd zijn van personen. En niet alleen Nederlandse regelgevers, maar ook vrijwel alle buitenlandse en internationale regelgevers doen dat, terwijl ook particulieren gevolgen verbinden aan de huwelijks staat, in CAO's, algemene voorwaarden, testamenten, enz. Vermenigvuldigd dat met de onbekende gevarieerdheid van situaties waarin huwelijkspartners zich nog zullen bevinden, en men begrijpt dat een goede voorlichting van trouwlustigen een even belangrijk als onbegonnen werk is, in beide betekenissen van het woord 'onbegonnen'.

Voor de liefhebbers van geregistreerd partnerschap is het allemaal nog erger. Enerzijds deelt dit huwelijksachtige instituut in de onafzienbare veelheid van rechtsgevolgen van het huwelijk, anderzijds moet op talloze terreinen en in de meeste landen nog maar afgewacht worden in welke mate geregistreerde partners behandeld zullen worden als waren zij gehuwd.

Enig geluk bij een ongelukkige wetgevings-techniek

Op 1 januari van dit jaar mocht ik, in een ziekenhuis,

getuige zijn bij een van de partnerschapsregistraties die met toepassing van art. 62, tweede lid, van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek versneld plaats vonden (alle verdere verwijzingen naar wetsartikelen betreffen Boek 1 BW, tenzij het tegendeel blijkt). Voor een aantal (ernstig zieke) mensen had de invoering van zoiets als een geregistreerd partnerschap namelijk niet veel langer op zich moeten laten wachten. Ik was toen blij dat ik de Eerste Kamer niet had gealarmeerd met mijn stijgende verbazing over de belabberde wetgevingstechniek van het geheel.

Het zou flauw zijn om te zeggen dat de wetgever er een potje van heeft gemaakt, maar zij heeft in ieder geval wel op twee poten gehinkt.

Ik wil in het midden laten of de verwarring rond het geregistreerd partnerschap opzettelijk is gecreëerd door de indieners van het aanvankelijke wetsvoorstel. Feit is, dat de regering in niet geringe mate aan de verwarring (in de wettekst en bij de bevolking) heeft bijgedragen, door eerst te spreken van 'registratie van een samenleving', door vervolgens het nieuwe instituut ook open te stellen voor hetero-paren, en door te weigeren er woorden voor te gebruiken als 'echtgenoot', 'stiefouder', 'echtscheiding', 'weduwe' of 'hertrouwen'. Al met al is de indruk gewekt dat het geregistreerd partnerschap iets heel anders is dan het huwelijk – ten onrechte, want het overgrote deel van voorwaarden en rechtsgevolgen is identiek.

Toch wordt over geregistreerd partnerschap wel gesproken als over een vorm van ongehuwd samenwonen (zo bijvoorbeeld in brochures van pensioenfondsen en werkgevers die het niet helemaal begrepen hebben). Dat is het niet. Om erkend te worden als ongehuwde samenwoners moet men ook samenwonen. Voor partnerschapsregistratie is, evenmin als voor het huwelijk, juist niet vereist dat men samenleeft (art. 83 betreft een gevolg van, geen voorwaarde voor een huwelijk). Het als partner geregistreerd zijn is een nieuwe burgerlijke staat (Kamerstukken II 1996/97, 23 761, nr. 11, pag. 3) die op 1 januari 1998 naast de huwelijks staat is komen te staan. Heeft u zich gerealiseerd dat op diezelfde datum de burgerlijke staat 'ongehuwd' in feite afgeschaft is? In Nederland bestaan nu drie burgerlijke staten (afgezien van de staat van kinderen), de drie g's: gehuwd, geregistreerd-als-partner, en geen-van-beide. (Dat men soms twee registers moet raadplegen om iemands burgerlijke staat vast te stellen, namelijk het huwelijksregister en het geregistreerde-partnerschapsregister, is een van de onhandige beslissingen van de wetgever; zie art. 17.)

Geregistreerd partnerschap is een huwelijksachtig instituut. Het is ontstaan als (zuinig) antwoord op de maatschappelijk roep om rechtsgelijkheid voor homoseksuele vrouwen en mannen. De heteroseksuele exclusiviteit van het huwelijk was namelijk de voornaamste in Nederland nog overgebleven vorm van wettelijke homodiscriminatie.

Ondanks het inhoudelijke uitgangspunt van 'gelijkheid-tenzij' is bij de invoering van geregistreerd partnerschap gekozen voor een wetgevingstechniek van 'ongelijkheid-tenzij'. Hinkend op deze twee gedachten, heeft de wetgever getracht, met behulp van een moeizame hoofdwet (wet van 5 juli 1997, Stb 1997, 324) en een vrijwel onleesbare aanpassingswet (wet van 17 december 1997, Stb 1997, 660), min of meer overal waar dat nodig leek, expliciet rechtsgevolgen te verbinden aan het geregistreerd partnerschap. Daardoor is heel veel wetgeving overhoop gehaald (en is het ook onmogelijk om iemand even 'de tekst van de wetgeving inzake geregistreerd partnerschap' te geven). Uiteraard heeft dit ertoe geleid dat sommige aanpassingen vergeten zijn, andere op de lange baan geschoven, en weer andere gebrekkig zijn gerealiseerd.

Kortom, er hapert nogal wat aan de regelgeving inzake geregistreerd partnerschap (Lokin 1998, pag. 66, noemt de regeling 'lacuneus'). Dat kan problemen opleveren voor allerlei personen. Ik zal nu kort stil staan bij drie groepen die last kunnen ondervinden van de bedoelde onvolkomenheden. Het hoeft echter geen al te somber verhaal te worden, want een deel van de problemen kan opgelost worden met gebruikmaking van andere gaten die de wetgever heeft laten vallen. Bovendien kan de wetgever er met aanvullende wetgeving voor zorgen dat geregistreerd partnerschap juridisch gezien nauwelijks een grotere chaos wordt dan het huwelijk zelf.

Probleempjes voor hetero's

Tijdens de parlementaire behandeling van het geregistreerde partnerschap zijn veel woorden vuil gemaakt aan enkele probleempjes rond de registratie van partners van verschillend geslacht. Dit ging overigens ten koste van aandacht voor belangrijker tekortkomingen in de wetsvoorstellen ten aanzien van de primaire doelgroep partners van hetzelfde geslacht (zie de volgende paragraaf).

Waarom registreren?

In de eerste plaats vroeg men zich af of er wel redenen waren waarom een heterostel een partnerschapsregistratie kon of mocht prefereren boven een huwelijk.

De voornaamste redenen zullen ongetwijfeld niet-juridisch zijn: afkeer van het huwelijk als religieus-maatschappelijke traditie, solidariteit met

homoseksuelen die nog steeds niet mogen trouwen, gene om een huwelijk te sluiten als middel om een pensioen of onbelaste erfenis veilig te stellen, of (en dat zal wel het meest voorkomen) de misvatting dat men door geregistreerd partnerschap minder aan elkaar vast zit dan door een huwelijk.

Toch zijn er wel enkele juridische redenen te bedenken, zoals de wens om alleen de moeder (eventueel samen met een ander dan de geregistreerde partner) rechten en plichten te laten hebben jegens eventuele kinderen die geboren worden. Een geregistreerde partnerschap kan ook interessant zijn voor buitenlanders wier verblijfstitel binnenkort verloopt, omdat men dan niet langs de vreemdelingenpolitie hoeft in het kader van de voorkoming van schijnhuwelijken. Te denken valt verder aan de wens van een potentiële troonopvolger om zijn of haar kinderen te vrijwaren van het koningschap zonder zich daar zelf aan te willen onttrekken.

Ik zou niet al deze redenen onaanvaardbaar willen noemen. En misschien hebben enkele van de hetero-paren die hun partnerschap geregistreerd hebben nog wel betere redenen. In het eerste kwartaal van dit jaar zijn in Nederland (naast 304 vrouwen-paren en 522 mannen-paren) maar liefst 409 hetero-paren geregistreerd (in totaal dus 1235 partnerschapsregistraties, zie www.cbs.nl/ned/kfig/sbv0603a.htm). Toch was het volgens mij nergens voor nodig om ook partners van verschillend geslacht de registratie-mogelijkheid te bieden.

Erkenning in het buitenland

Een van de problemen van dit 'homohuwelijk' voor hetero's is dat het nergens anders bestaat. Of de geregistreerd partnerschap van een heterostel ergens ter wereld erkend zal worden, is daarom nog maar de vraag (zeker in landen waar een grondwettelijke bescherming van het huwelijk bestaat, zoals in Duitsland). Voor hetero's is het risico van een hinkende rechtsverhouding (zie daarover het Rapport van de Commissie openstelling burgerlijk huwelijk, 1997, pag. 17-19) dus misschien nog wel groter dan voor homo's, die er bovendien al aan gewend zijn dat hun relaties lang niet overal erkend worden.

Tijdens de parlementaire behandeling en in de literatuur heeft men zich onder meer zorgen gemaakt over de mogelijkheid dat een in Nederland geregistreerde partner in het buitenland met een ander in het huwelijk zou treden (zie bijvoorbeeld Kamerstukken I 1996/97, 23 761, nr. 157a, pag. 5, en nr. 157c, pag. 3). Deze nieuwe vorm van bigamie (die ik 'kruis-bigamie' zou willen noemen) blijft echter ook mogelijk als men partnerschapsregistratie voorbehoudt aan paren van gelijk geslacht (dan kan gesproken worden van biseksuele kruis-bigamie ofwel bi-bigamie). De kans dat kruis-bigamie werkelijk plaats vindt is echter niet zo groot. In de meeste landen zal men er niet voor terugdeinzen om een geregistreerd partnerschap (hoe zondig men dat verder ook vindt) op zijn minst te erkennen als huwelijksbeletsel. In Nederland zou een in het buitenland gesloten incestueus huwelijk van een van de partijen toch ook als huwelijksbeletsel worden beschouwd?

Omzetting in huwelijk en vice versa. Liegen en wachten?

Een probleem dat wel specifiek ontstaan is door de toelating van paren van verschillend geslacht tot het geregistreerd partnerschap, betreft de omzetting van een geregistreerd partnerschap in een huwelijk (of omgekeerd). De wetgever is vergeten deze mogelijkheid voor spijtoptanten te regelen (zoals de staatssecretaris ook erkend heeft, Kamerstukken I 1996/97, nr. 157d, pag. 4). Daardoor zal

een geregistreerd partnerschap eerst ontbonden moeten worden (door inschrijving van een rechterlijke uitspraak of van een beëindigingsverklaring, zie de artt 80c en 80d), voordat de partners huwelijksaangifte kunnen doen. Maar betekent dit nu (zoals Verstappen 1997, pag 275, en Lokin 1998, pag 65, vreezen) dat geregistreerde hetero-partners die alsnog willen huwen, veroordeeld zijn tot liegen (over duurzame ontwrichting) en ongeregeld wachten (tijdens de weken van ondertrouw)? Nee. In de eerste plaats kunnen partijen in hun beëindigings-overeenkomst verklaren dat hun geregistreerd partnerschap duurzaam ontwricht is *als juridische vorm voor de duurzaam liefdevolle relatie die zij als huwelijk wensen voort te zetten*.

En als zij dat nog te leugenachtig vinden, dan kunnen zij kiezen voor ontbinding door de rechter. De wet eist in dat geval namelijk niet dat de verzoekende partij duurzame ontwrichting stelt (Kampers/Plasschaert/Post/Vat 1998, pag 334). De wetgever is immers vergeten art 151 van overeenkomstige toepassing te verklaren. (Volgens Asser/De Boer 1998, pag 482-483 blijkt uit de wetgeschiedenis dat duurzame ontwrichting ook een voorwaarde is bij rechterlijke ontbinding. Volgens mij zal men die voorwaarde er slechts moeten inlezen voor gevallen dat partijen ook weikelijk uit elkaar willen. Het ligt namelijk niet voor de hand om een fout die de wetgever vergeten is te maken, met een beroep op de wetgeschiedenis alsnog te maken.)

In de tweede plaats kan de officier van justitie met behulp van art 62, tweede lid, vervolgens vrijstelling verlenen van de wachttermijn. Deze evidente oplossing van het probleem van de vogelvrijheid van de relatie in de periode tussen partnerschapsontbinding en huwelijksluiting is tot nu toe over het hoofd gezien (bijvoorbeeld door Hoevenaars 1997, pag 181, en door Lokin 1998, pag 66).

Indien dus geregistreerde partners zich bij de burgerlijke stand melden om enerzijds een beëindigingsverklaring in te laten schrijven en anderzijds huwelijksaangifte te doen, dan moet de ambtenaar hen niet onmiddellijk helpen, maar hen eerst doorsturen naar het openbaar ministerie. Daarbij doet men er verstandig aan de betrokkenen, en een eventuele onwillige officier van justitie, te wijzen op de artt 8 en 12 van het EVRM. In het licht van die mensenrechten is het behoeven van de trouwlustige geregistreerde partners voor twee weken vogelvrij family life immers zonder meer te kwalificeren als een gewichtige reden in de zin van art 62.

Problemen voor homo's

De hele wetgevingsoperatie was bedoeld om paren van gelijk geslacht de mogelijkheid te bieden hun partnerschap te registreren, en om aan die registratie het merendeel van de rechtsgevolgen van het huwelijk te verbinden. Op beide fronten heeft de wetgever gaten laten vallen.

Buitenlandse partner(s)

De wetgever heeft belangrijke categorieën paren uitgesloten van partnerschapsregistratie. Nederlanders mogen geen geregistreerd partnerschap aangaan met buitenlanders die (nog) geen verblijfstitel hebben (ongeacht of zij in Nederland of daarbuiten wonen). En ook een buitenlander mét verblijfstitel en woonplaats in Nederland mag geen geregistreerd partnerschap aangaan met een buitenlander zonder verblijfstitel (zie art 80a, eerste en tweede lid). In al die gevallen is, bij geslachtsverschil, wél een huwelijk mogelijk. Dit verschil met het huwelijk is moeilijk te rechtvaardigen.

Pleitbaar is, dat we hier te maken hebben met verboden discriminatie (in de zin van de Grondwet, de mensenrechtenverdragen en het EG-recht). Mede daarom heeft de Commissie openstelling burgerlijk huwelijk de staatssecretaris geadviseerd te bewerkstelligen dat de vereisten voor buitenlanders die hier willen registreren geheel gelijk worden aan de vereisten die gelden voor buitenlanders die hier willen huwen (Kamerstukken I 1996/97, 23 761, nr 157d, pag 7-8). De staatssecretaris heeft zich in beginsel bereid getoond om dit advies op te volgen, maar wil eerst de evaluatie in 1998 van de schijnhuwelijkenregeling afwachten (idem, pag 2).

Zolang noch de wetgever noch de rechter het vereiste van een 'verblijfstitel' terzijde heeft gesteld, zullen we het ermee moeten doen. Wat precies bedoeld wordt met het in de vreemdelingenwetgeving onbekende begrip 'verblijfstitel' is gelukkig onduidelijk. Tijdens de parlementaire behandeling heeft de staatssecretaris er wel een restrictieve uitleg aan gegeven.

Voor vreemdelingen van buiten de Europese Unie (en de Europese Economische Ruimte) zou het

begrip 'rechtsgeldige verblijfstitel' in de zin van art 80a, tweede lid, slechts slaan op de verblijfsvergunning, de voorwaardelijke verblijfsvergunning, de vestigingsvergunning en de toelating als vluchteling. Dat zijn de verblijfstitels op grond van de artt 9, 9a en 10 van de Vreemdelingenwet (zie Kamerstukken II 1996/97, 23 761, nr 11 pag 7). Ook heeft de staatssecretaris gesteld dat de eis van een rechtsgeldige verblijfstitel inhoudt dat 'ten aanzien van een bepaalde persoon ingestemd is met het bestendig verblijf in Nederland' (). Het gaat dan uitdrukkelijk niet om visa, zoals het toeristenvisum' (Handelingen II 1996/97, pag 3143). Een verblijfstitel op grond van art 8 Vreemdelingenwet ('kort verblijf', 'verblijf in de vrije termijn', zie Kuijer & Steenbergen 1996, pag 48-50) zou volgens de staatssecretaris dus onvoldoende zijn voor partnerschapsregistratie. Afgewacht zal moeten worden of de rechter bereid zal zijn deze niet in de wettelijk neergelegde beperking van de kring van registratiegerechtigden te volgen. Over de vraag of een dergelijke beperking ook beoogd is ten aanzien van EU- en EER-burgers, bevat de wetgeschiedenis geen heldere uitspraak. Veelal zal de verblijfstitel van een EU-burger rechtstreeks ontleend worden aan het EG-recht (Kampers/Plasschaert/Post/Vat 1998, pag 289, Kuijer & Steenbergen 1996, pag 49, 55-57 en 76). Een EG-verblijfskaart (een verblijfsvergunning) voegt daar niet veel meer aan toe dan een bewijsmiddel. De voorlichtingsbrochure 'Het Geregistreerd partnerschap van het Ministerie van Justitie' scheert hen over een kam met andere vreemdelingen (zie pag 5 van de brochure van oktober 1997). Volgens

de memorie van toelichting op art 80a eerste lid, zou partnerschapsregistratie echter openstaan voor 'EU-onderdanen die in Nederland rechtsgeldig verblijf houden' (Kamerstukken II, 1993/94, 23 761, nr 3, pag 5) Die formulering lijkt erop te duiden dat een geregistreerd partnerschap ook aangegaan moet kunnen worden door EU-burgers (en andere EER-onderdanen) die (nog) niet over een verblyfskaart beschikken, bijvoorbeeld omdat zij hier slechts een paar maanden komen werken of studeren, of hier werk zoeken, of hier als toerist verblijven In al die gevallen kan niet ontkend worden dat zij over een geldige verblyfstitel beschikken, het enige wat zij niet hebben is een verblyfsdocument van de Nederlandse autoriteiten (zie Kraan 1997, pag 1) Art 80a eist echter geen verblyfsdocument, maar slechts een 'verblyfstitel' (die dan ook niet genoemd wordt als een van de 'bescheiden' die ingevolge art 44 juncto 80a, achtste lid, bij de partnerschapsaangifte moeten worden overgelegd anders dan Kampers/Plasschaert/Post/Vat 1998 pag 313, suggereert, zal soms volstaan kunnen worden met een reisdocument als bewijs van een verblyfstitel)

Daarom (en vanwege het discriminerende karakter van deze niet voor het huwelijk geldende eis) zou ik de ambtenaren van de burgerlijke stand willen uitnodigen om de staatssecretaris niet te volgen in haar restrictieve interpretatie van het begrip 'verblyfstitel', zeker niet waar het partners van binnen de EU (of EER) betreft

Daarbij hoeft men niet bevreesd te zijn voor stuiting, want de wetgever is vergeten het openbaar ministerie stuitingsbevoegdheid te verlenen ten aanzien van de registratie van partners die uit de EU (of EER) komen In art 80a, zevende lid, derde volzin, wordt namelijk niet verwezen naar het eerste lid van art 80a, evenmin als in de vierde volzin, vreemdgehoeg wordt ook niet verwezen naar het vierde lid (zie ook Plasschaert 1997, pag 141, en Kampers/Plasschaert/Post/Vat 1998, pag 300)

Rechtsgevolgen en doorwerking in het publiekrecht

Zoals gezegd heeft de wetgever gekozen voor een wetgevingstechniek waarbij de rechtsgevolgen van het huwelijk steeds afzonderlijk en expliciet verbonden worden aan het geregistreerd partnerschap Een groot deel van dit monnikenwerk is inmiddels gerealiseerd door de Aanpassingswet geregistreerd partnerschap (wet van 17 december 1997, Stb 1997, 660) Deze heeft echter geen betrekking op rijks wetten, en slechts incidenteel op gedelegeerde of gedecentraliseerde regelgeving

Het nieuwe art 90octies van het Wetboek van Strafrecht regelt de gelijkstelling van huwelijk en geregistreerd partnerschap bijvoorbeeld wel voor gemeentelijke strafverordeningen, maar niet voor andere gemeentelijke regels

Naar verluidt is de rijks wetgever bezig de nodige aanpassingen te bewerkstelligen Of elk ministerie, elk zelfstandig bestuursorgaan of waterschap, elke provincie of gemeente ook zo ijverig is, weet ik niet En als ze er al mee bezig zijn, dan is de kans groot dat zij een aantal regelingen en bepalingen over het hoofd zien (net als de parlementaire wetgever, die onder meer de artt 3, derde lid, 392, 396 en 421 van Boek 1 BW en art 10 Wet voorkeursrecht gemeenten heeft vergeten aan te passen)

De diverse regelgevers zouden er dus verstandig aan doen om een vangnetbepaling vast te stellen, die de gelijkstelling van het geregistreerd partnerschap aan het huwelijk regelt voor alle gevallen waarin dat (nog) niet expliciet is gebeurd

Een dergelijke vangnet-bepaling zou ook nuttig zijn bij het aanpassen van de ontelbare niet-regelgevende besluiten (beschikkingen ten aanzien van individuele ambtenaren, vergunningsvoorwaarden, enz) Indien men alsnog een dergelijke bepaling in de Algemene wet bestuursrecht zou opnemen, dan zou dat heel veel ambtenaren in Nederland veel werk besparen Ook de beoogde rechtsgelijkheid (van gehuwden en geregistreerden, van hetero's en homo's) en de rechtszekerheid zouden ermee gediend zijn Op een reeks proefprocessen inzake allerlei over het hoofd geziene rechtsgevolgen van het huwelijk zit niemand te wachten

Er is overigens wel een heel juridisch arsenaal waarmee dergelijke procedures gevoerd kunnen worden De Algemene wet gelijke behandeling verbiedt (bij de arbeid en bij het aanbieden van goederen en diensten) het maken van onderscheid op grond van burgerlijke staat (dus ook onderscheid tussen gehuwden en geregistreerden) Art 429quater van het Wetboek van Strafrecht verbiedt homo-discriminatie (onder meer bij de uitoefening van enig ambt), en directe discriminatie ten nadele van geregistreerde partners zal vrijwel altijd strafbare indirecte homo-discriminatie opleveren En dan zwijg ik nog van de discriminatieverboden in Grondwet en mensenrechtenverdragen

Overgangsrecht en doorwerking in het privaatrecht

Ook de doorwerking in privaatrechtelijke rechtshandelingen is tot nu toe vreemd geregeld, namelijk wel voor het verleden, maar niet voor de toekomst Ten aanzien van overeenkomsten e d van vóór 1998 is bepaald dat men voor 'huwelijk' voortaan ook 'geregistreerd partnerschap' moet lezen Dat staat in art V van de wet tot invoering van geregistreerd partnerschap (Stb 1997, 324, zie Vlaardingerbroek 1998, pag 62) Die overgangsbepaling is echter nauwelijks in wetgevingsedities of voorlichtingsmateriaal te vinden

Zo kon het gebeuren dat verschillende paren vakantiedagen moesten opnemen voor de mooiste dag uit hun leven, terwijl vrijwel elke CAO voorziet in een paar dagen vrij voor het aangaan van een huwelijk Twee van die paren heb ik tenslotte op art V kunnen wijzen, nadat zij eerst verkeerd voorgelicht waren door hun werkgever en diens werkgeversorganisatie, hun vakbond, het COC, De GAY Krant, het ANP, de KRO, de Commissie Gelijke Behandeling en het ministerie van Sociale Zaken

De ambtenaar van de burgerlijke stand zou de klanten (zowel die van de afgelopen maanden, als die van de komende tijd) er op moeten wijzen dat werkgevers dezelfde verplichtingen hebben jegens personeel dat kiest voor partnerschapsregistratie, als voor personeel dat een huwelijk verkiest Voor oude collectieve en individuele arbeidsovereenkomsten vloeit dat voort uit het nauwelijks vindbare art V In nieuwe overeenkomsten is het hopelijk al goed geregeld Goed denkbaar is echter dat men in na 1 januari 1998 gesloten overeenkomsten e d nog vergeten is huwelijk en geregistreerd partnerschap gelijk te behandelen Zolang een wettelijke vangnetbepaling op dit punt nog ontbreekt, kan men die lacune dan dichten met behulp van de Algemene wet gelijke behandeling (volgens art 9 van die wet zijn contractuele bedingen zelfs nietig, indien zij een verboden onderscheid op grond van burgerlijke staat maken) of met een redelijke uitleg van de tekst van overeenkomst, testament, reglement of statuten

De naar men zegt machtige pensioenlobby heeft getracht onder deze gelijkstelling uit te komen Men was namelijk bevreesd plotseling veel meer pensioenen te moeten uitbetalen Die vrees berustte vermoedelijk op

de al genoemde verwarring tussen geregistreerd partnerschap en ongehuwd samenwonen

Men was daarom waarschijnlijk bevreesd voor een kostenstijging van circa 20%, want het aantal ongehuwd samenwonenden verhoudt zich tot het aantal gehuwden ongeveer als 1:5 (zie www.cbs.nl/indexned.htm). Geregistreerd partnerschap zal echter veel minder voorkomen. In Denemarken zijn, acht jaar na de inwerkingtreding van de wet, nog steeds niet meer dan circa 2.000 partnerschappen geregistreerd (zie de cijfers op www.bl.dk/partstat.htm). In Nederland (drie keer zo groot als Denemarken, en geen uitsluiting van heteroparen) zal het aantal dus wel niet snel boven de 10.000 komen te liggen. Dat zou betekenen een geregistreerd partnerschap op circa 350 huwelijken (in Nederland zijn namelijk ruim 7.000.000 mensen gehuwd), oftewel een kostenstijging van misschien een kwart procent. Zelfs voor de brave rekenmeesters van de pensioenfondsen moet dat toch in het niet vallen bij de beleggingswinsten die ze af- en toe maken.

En er is nog iets: de pensioenfondsen hebben de afgelopen jaren een veel aanzienlijker meevaller beleefd, doordat lesbische vrouwen en homoseksuele mannen veel minder dan vroeger deel zijn gaan uitmaken van hetero-huwelijken. In de jaren zeventig werd geschat dat zeker 100.000 homoseksuelen gehuwd waren met iemand van het andere geslacht. Dat aantal is de laatste jaren enorm gedaald, doordat homoseksualiteit maatschappelijk beter aanvaard wordt en meer mannen en vrouwen zich (mede daardoor) tijdig bewust worden van hun seksuele voorkeuren.

Hoe dan ook, de pensioenlobby heeft een kladje voor een uitzonderingsbepaling ingeleverd in Den Haag. Dit heeft (via de Aanpassingswet geregistreerd partnerschap) geresulteerd in het nieuwe art. 2c van de Pensioen- en spaarfondsenwet. Het artikel is vooral bedoeld voor pensioenregelingen die alleen aan gehuwde nabestaanden een weduwen- of weduwnaarspensioen toekennen. Weliswaar zullen dergelijke pensioenregelingen voortaan ook een nabestaandenpensioen moeten toekennen aan achtergebleven geregistreerde partners, maar dat mag aanzienlijk lager zijn dan het nabestaandenpensioen van een gehuwde partner. Bepaald is namelijk dat premies die vóór 1998 zijn betaald, bij de berekening van het geregistreerde-partnerspensioen buiten beschouwing mogen worden gelaten (zie Kalkman 1997, pag. 3).

Deze discriminerende beperking van opgebouwde pensioen-aanspraken (verplicht opgebouwd voor het geval dat men ooit zou huwen en vervolgens een wettige echtgenoot zou achterlaten), lijkt zonder meer in strijd met het recht op eigendom (art. 1 van het Eerste protocol bij het EVRM juncto art. 14 EVRM).

De bepaling is bovendien zo gebrekkig geformuleerd, dat een welwillende rechter ook zonder een beroep op mensenrechtenverdragen er wel omheen kan. Gesproken wordt namelijk van 'wijzigingen in rechten en verplichtingen die ontstaan als gevolg van de gelijkstelling bedoeld in art. 1, tweede lid,' van de PSW, terwijl vrijwel geen enkele wijziging het gevolg is van het daar bepaalde, maar van art. V van de wet inzake geregistreerd partnerschap (Stb. 1997, 342).

De bepaling is wet kunnen worden, doordat de Tweede Kamer eind vorig jaar geen tijd meer meende te hebben voor een plenaire behandeling van het wetsvoorstel Aanpassingswet geregistreerd partnerschap. Inmiddels heeft de Tweede Kamer spijt van dit hoogst onrechtvaardige onderdeel van de als kamerstuk aangenomen Aanpassingswet (Handelingen II 1997/98, pag. 2327-2328). Op 16 april 1998 aanvaarde zij vrijwel kamerbreed een motie-Dittrich, waarin de regering gevraagd

wordt 'met spoed te bevorderen' dat dit verschil tussen huwelijk en geregistreerd partnerschap 'waar mogelijk ongedaan gemaakt wordt', de staatssecretaris bereidt nu een nontie voor over deze gecompliceerde materie (Kamerstukken II 1997/98, 22.700, nrs. 30 en 29, Handelingen II 1997/98, pag. 5643).

Geregistreerd ouderschap?

Na al het voorgaande is het tijd voor een compliment aan mevrouw Schmitz en haar ambtenaren. Hun verzet tegen openstelling van het huwelijk heeft er in niet geringe mate aan bijgedragen dat het geregistreerd partnerschap nu al daadwerkelijk is ingevoerd (een inwerkingtreding die niet zo lang op zich heeft laten wachten als die van de Algemene wet gelijke behandeling). Daarmee, en met de invoering van gezamenlijk gezag, gezamenlijke voogdij en eenouder-adoptie, hebben zij het Nederlandse familierecht gemaakt tot het homovriendelijkste van Europa (samen met dat van IJsland misschien, waar gezamenlijk gezag ook mogelijk is voor gelijkgeslachtelijke partners, maar alleen als zij hun partnerschap geregistreerd hebben). Voor vele lesbische en homo-stellen, en voor hun eventuele kinderen, kan het leven nu een stukje zekerder, voordeliger en gemakkelijker zijn.

Just daarom is het jammer dat de staatssecretaris zichzelf tekort deed, toen zij op het congres Burgerzaken 1997 sprak over 'Keuzen in het familierecht', en zei: 'Het geregistreerd partnerschap heeft geen gevolgen voor de betrekkingen met kinderen'. Gelukkig is dat niet waar (Dezelfde fout wordt overigens gemaakt door Asser/De Boer 1998, pag. 388, en door De Hondt 1998, pag. 2).

In de eerste plaats is namelijk iedere geregistreerde partner jegens de ander verplicht om zowel de eigen kinderen als die van de ander te verzorgen en op te voeden en daarvoor te betalen, zie de artt. 82 en 84 juncto 80b (Asser/De Boer 1998, pag. 389; Plasschaert 1997, pag. 142). In de tweede plaats worden door geregistreerd partnerschap de kinderen van de ene partner tot aanverwanten van de andere partner. Ook de ouders en andere bloedverwanten van de een worden aanverwanten van de ander, zoals ook de geregistreerde partners van je kinderen aanverwanten van jou worden (zie art. 3, tweede lid).

In de derde plaats gelden de kinderen van de ene geregistreerde partner voor de belastingen tevens als kind van de andere partner. Dat is het gevolg van een wijziging die de Aanpassingswet heeft gebracht in art. 2 van de Algemene wet inzake rijksbelastingen. Een 'kind' is voortaan elke 'eerstegraads bloedverwant en aanverwant in de neergaande lijn'. Die formulering betekent trouwens ook dat schoonzonen en schoondochters, inclusief de geregistreerde partners van je kinderen, voortaan onder het fiscale kind-begrip vallen. Daar lijkt de opsteller van de memorie van toelichting echter niet aan gedacht te hebben (Kamerstukken II 1996/97, 25.407, nr. 3, pag. 4, zie ook Giele 1997, pag. 10). De staatssecretaris heeft inmiddels toegezegd om een zorgvuldige studie te verrichten naar de vraag of dit nieuwe fiscale kind-begrip niet verruimd moet worden met kinderen waarover men het gezamenlijk gezag uitoefent, en of het ook niet gehanteerd kan worden in wetten op het terrein van sociale zekerheid, studiefinanciering, enz. (Kamerstukken II 1997/98, 25.407, nr. 6).

Op het terrein van het familierecht zijn echter bij geregistreerd partnerschap de meeste rechtsgevolgen van het huwelijk ten aanzien van kinderen uitgezonderd. Wat betreft de afstamming ligt dat ook voor de hand. Welk belang zou ermee gediend zijn om afstamming te fingeren

tussen een kind en de vrouwelijke geregistreerde partner van de moeder?

Wat gezag en onderhoudsplichten betreft wijst het belang van het kind juist in de andere richting. In Denemarken bijvoorbeeld zijn er bij meer dan 5% van de geregistreerde partnerschappen (vermoedelijk één op de zes lesbische partnerschappen) een of meer kinderen aanwezig (aldus de cijfers op www.bl.dk/partstat.htm). De Nederlandse regering heeft dan ook het (unanieme) advies van de Commissie openstelling burgerlijk huwelijk (1997, pag. 9 en 24) overgenomen, om bij geboorte van een kind 'staande' geregistreerd partnerschap het gezamenlijk gezag en de bijbehorende onderhoudsplichten van rechtswege te laten ontstaan.

Een wetsvoorstel van die strekking wordt voorbereid, evenals een voorstel om aan gezamenlijk gezag ook erfrechtelijke consequenties te verbinden (Kamerstukken II 1997/98, 22 700, nr. 23, pag. 5). Gehoopt moet worden dat van de gelegenheid gebruik gemaakt zal worden om het gezamenlijk gezag ook verder 'aan te kleden' met ouderschapsgevolgen (zoals wezen-uitkeringen, waarover staatssecretaris De Grave van Sociale Zaken onlangs een toezegging deed). Bovendien kan dan ook aan stiefkinderen een aanspraak op levensonderhoud worden gegeven jegens de geregistreerde partner van hun ouder (tot nu toe is men namelijk vergeten art. 392 e.v. van toepassing te verklaren op geregistreerde partners, zie Asser/De Boer 1998, pag. 389).

Problemen voor ambtenaren

Vergeleken bij de problemen voor homo-partners zelf en de problemen waar de wetgever nog voor staat, vallen de moeilijkheden voor ambtenaren van de burgerlijke stand erg mee. Een aantal van hen heeft bovendien al een jaar of zeven kunnen oefenen met het verbinden van lesbische en homo-paren in de 'on-echt', zodat het verbinden van paren in de 'bijna-echt' ook wel zal lukken.

Over de gewetensbezwaren die in deze kringen schijnen voor te komen, kan ik kort zijn. Een gewoon ambtenaar van de burgerlijke stand moet gewoon zijn of haar wettelijke plichten vervullen. Bovendien mag hij of zij op grond van art. 429 quater van het Wetboek van Strafrecht in de uitoefening van het ambt geen (directe of indirecte) discriminatie op grond van seksuele gerichtheid plegen. Om die reden mag men ook niet weigeren om bij een partnerschapsregistratie desgewenst het ja-woord (als bedoeld in het ten onrechte niet van toepassing verklaarde artikel 67) te laten klinken.

Het een en ander neemt natuurlijk niet weg, dat bazen en collega's er goed aan zouden doen om registrerende partners waar mogelijk niet op te zadelen met een ambtenaar die geen heil ziet in deze variant van het 'homohuwelijk' (in die zin begrijp ik ook Kampers/Plasschaert/Post/Vat 1998, pag. 319). Voor *bijzondere* ambtenaren van de burgerlijke stand is er nog een andere uitweg. In Nederland is het verboden om minderheden te discrimineren, maar een minderheid mag men wel steunen (dat heet dan verzuiling, of positieve discriminatie). Ik kan mij daarom goed voorstellen dat een bijzonder ambtenaar van de burgerlijke

stand ervoor kiest om alleen maar huwelijken en partnerschappen te sluiten tussen Friezen of Marokkanen, of bijvoorbeeld tussen lesbische vrouwen of tussen christelijk-gereformeerden. Volgens mij verdient een dergelijke keuze respect.

Verder zijn er natuurlijk nog allerlei complicaties op het terrein van het internationale privaatrecht. Laat ik volstaan met te verwijzen naar een rapport van de Staatscommissie IPR, dat deze maanden moet verschijnen. Voorlopig kunt u geregistreerde partnerschappen uit Denemarken, Groenland, Noorwegen, Zweden, IJsland en Hawaï over een kam scheeren met Nederlandse (al zijn de artt. 20b en 49a, anders dan art. 25 en het inmiddels onleesbare art. 21 nog niet van toepassing op geregistreerd partnerschap, zie Kampers/Plasschaert/Post/Vat 1998, pag. 289-290). Het wordt pas lastig als er straks ook partnerschapswetgeving in België, Frankrijk, Spanje of Portugal tot stand komt. In al die landen is men namelijk bezig een onduidelijke mengvorm van partnerschapsregistratie en samenlevingscontract te ontwerpen.

Verder blijft de ambtenaar van de burgerlijke stand natuurlijk zitten met het probleem van de voorlichting, een van de zwakste schakels in het Nederlandse familierecht.

Het aantal mogelijkheden om relaties en/of ouderschap te regelen neemt steeds verder toe. Terecht, want in een pluriforme samenleving wil niet iedereen het op dezelfde manier doen. De diverse keuzen die inmiddels in het familierecht gemaakt kunnen worden, hebben vaak zeer vergaande consequenties voor de betrokkenen. Toch is van een helder voorlichtingsaanbod nauwelijks sprake. Dat de regelgeving nogal onoverzichtelijk is, is natuurlijk geen excuus om mensen dan maar in den blinde hun relaties en hun ouderschap te laten vormgeven. Kern van het probleem lijkt te zijn, dat de betrokkenen niet weten wat ze moeten vragen, of aan wie of wanneer. De Nederlandse Gezinsraad (www.dataweb.net/~ngr/) is overigens bezig met een project om deze voorlichtingsproblematiek in kaart te brengen, en hoopt daarbij ook gebruik te maken van de ervaringen en ideeën van ambtenaren van de burgerlijke stand, als eerstelijns familie-rechtsdeskundigen.

'Gelijkheid van Recht, ook hier'

Zo noemde Jonkheer mr. J.A. Schorel, aartsvader van de Nederlandse homobeweging, in 1946 een van zijn vele geschriften tegen de strafrechtelijke discriminatie van homoseksuelen.

Eeuwenlang gold het beginsel dat men voor een huwelijk van verschillend geslacht en van hetzelfde geloof moest zijn. Eind mei zorgde Oranje voor een verdere doorbraak inzake huwelijken tussen mensen van verschillend geloof, terwijl Paars zorgde voor misschien wel de definitieve doorbraak inzake huwelijken tussen mensen van hetzelfde geslacht. (De Tweede Kamer had al twee maal bij motie gevraagd om openstelling van het huwelijk voor gelijkgeslachtelijke paren, eerst op 16 april 1996, zie *Kamerstukken II* 1995/96, 22 700, nr. 18, en *Handelingen II* 1995/96, pag. 4483-4484, en precies twee jaar later opnieuw, zie *Kamerstukken II* 1997/98, 22 700, nr. 26, en *Handelingen II* 1997/98, pag. 5642.)

Betekent de door de paarse formatie-onderhandelaars geaccordeerde openstelling van het huwelijk nu, dat het

monnikenwerk van de Haagse wetgever verspilde energie is geweest?

Nee. In de eerste plaats heeft de invoering van geregistreerd partnerschap een belangrijke maatschappelijke functie vervuld. Het heeft een groot deel van Nederland rijp gemaakt voor de gedachte dat de wetgever lesbische vrouwen en homo-mannen écht niet mag discrimineren, en dat het huwelijk dus gewoon opengesteld moet worden (aldus ook Otten 1998, pag. 114).

In de tweede plaats kan het nog wel even duren voor het huwelijk daadwerkelijk wordt opengesteld. Het is bijvoorbeeld nog verre van zeker dat Paars II zijn rit zal uitzitten, of zelfs maar zal beginnen. En wat de Eerste Kamer zal doen, weet je ook maar nooit. In de tussentijd blijft het geregistreerd partnerschap nodig voor al die gelijkgeslachtelijke paren die hun relatie min of meer als huwelijk willen vormgeven. Het gaat dan vermoedelijk om duizenden paren. En die mogen niet afgescheept worden met wetgeving in de huidige gebrekkige

staat. Er moet zo snel mogelijk een reparatiewetje komen.

Daar mag het echter niet bij blijven. Het geregistreerd partnerschap moet worden

uitgebouwd tot een volwaardig alternatief voor het huwelijk. Op verschillende punten heeft de regering al toegezegd het geregistreerde partnerschap uit te willen bouwen (rechtszekerheid voor kinderen die in een geregistreerd partnerschap worden geboren bijvoorbeeld, gelijke toegankelijkheid van huwelijk en geregistreerd partnerschap voor buitenlanders, en misschien gelijke pensioenrechten; zie hierboven). Deze en andere punten die aandacht behoeven heb ik hierboven aangegeven. Daarvan afzien met het oog op een nog immer onzekere openstelling van het huwelijk, zou onverstandig en onaanvaardbaar zijn.

Pas als een dergelijke uitbouw gerealiseerd is, en de openstelling van het huwelijk eindelijk ook, pas dan dient zich de keuze tussen afbouw en ombouw aan. Zoals u weet heeft de Commissie openstelling burgerlijk huwelijk geadviseerd om het geregistreerd partnerschap ter gelegenheid van de openstelling van het huwelijk weer af te schaffen.

Onze reden voor dat deel van ons advies was, dat er anders 'teveel sterk op elkaar gelijkende rechtsfiguren' zouden bestaan (1997, pag. 24).

Maar hoe moet dat in zijn werk gaan, *afbouw* van geregistreerd partnerschap? Zal aan alle ambtenaren van de burgerlijke stand gevraagd worden om briefjes te sturen naar alle geregistreerde partners, met de mededeling dat zij nu gehuwd zijn? Ik denk dat veel ontvangers van een dergelijke brief vreemd zouden staan te kijken (vooral diegenen die om uiteenlopende redenen bewust gekozen hebben voor een geregistreerd partnerschap in plaats van een huwelijk). Een beter alternatief zou zijn om alle geregistreerde partners de gelegenheid te geven om hun partnerschap in een huwelijk om te zetten.

In ieder geval voor gelijkgeslachtelijke partners zou dat dan kosteloos moeten geschieden. Verder moet het uiteraard zonder scheidingsformaliteiten of zogenaamde duurzame ontwrichting gebeuren, en desgewenst mét een volledig huwelijksceremonieel. De operatie zal alleen goed kunnen slagen, als de rechtsgevolgen van huwelijk en partnerschap praktisch gelijk zijn; dat is nog een extra argument om het geregistreerd partnerschap eerst uit te bouwen, alvorens het af te bouwen.

Ongetwyfeld zal een aantal mensen er voor kiezen om géén gebruik te maken van een dergelijke mogelijkheid. Die restgroep kan men dan rustig uit laten sterven, zodat de afbouw van het geregistreerd partnerschap tegen het eind van de 21e eeuw voltooid kan zijn.

Het zou een werkbaar, maar curieus scenario zijn. Het afschaffingsadvies van onze openstellingscommissie heeft echter nog weinig handen op elkaar gekregen (al gaat Otten 1998, pag. 114-115, wel van afschaffing uit).

Misschien ligt ombouw van het geregistreerd partnerschap ook wel meer voor de hand.

Al jaren wordt geroepen om een minder zwaar huwelijk (recentelijk bijvoorbeeld in het rapport van de Commissie

rechten en plichten van echtgenoten). En al jaren leidt dat nergens toe, omdat men in sommige kringen zeer hecht aan het huidige huwelijk met alles erop en eraan. Een dergelijk dilemma is niet vreemd in een pluriforme samenleving.

De oplossing kan gelegen zijn in pluriforme wetgeving, met een beperkt maar helder onderscheid tussen de rechtsgevolgen van het huwelijk enerzijds en die van het partnerschap anderzijds.

Daarom nu nog een schot voor de boeg van die wetgevingsdiscussie van de volgende eeuw. Laat voor het huwelijk de gemeenschap van goederen als standaard-huwelijksvermogensregiem in stand, evenals de vergaande en langdurige onderhoudsverplichting tussen (gewezen) echtgenoten, alsmede hun verplichting tot huwelijksstrouw (de 'getrouwheid' van art. 81) Handhaaf daarnaast het geregistreerd partnerschap, maar bouw het een beetje om. Laat het op drie punten verschillen van het huwelijk: Verbind er in beginsel geen gemeenschap van goederen aan, maar een lichter partnerschaps-vermogensregiem (een en ander behoudens partnerschapsvoorwaarden). Beperk daarbij de onderhoudsverplichting van de gewezen partners tot slechts enkele jaren na scheiding. En ontdoe het partnerschap verder van de verplichting tot 'getrouwheid'. Aldus ontstaat een aanbod van twee wettelijke relatievormen, die met al te sterk op elkaar lijken.

Het verschil tussen beide vormen kan op die manier zo helder worden, dat elke gewone jurist, en elke gewone of bijzondere ambtenaar van de burgerlijke stand, het kan begrijpen en zelfs kan uitleggen. Ten aanzien van het huidige partnerschapsrecht kunnen u en ik daar slechts van dromen.

Aangehaalde literatuur

- J. de Boer, Mr. C. Asser's Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. Personen- en familerecht, Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink 1998.
- J.E.M. Giele, 'De fiscus en het geregistreerd partnerschap', *Echtscheiding Bulletin* 1997, december, pag. 10-11.

P.P.M. Hoevenaars, 'De wet op het geregistreerd partnerschap', De notaris 1997, pag. 177-183 (geactualiseerde versie van artikel in WPNR 1997, nr. 6264).

I. de Hondt, 'Nieuw familierecht', Rechtshulp 1998, nr. 3, pag. 2-7.

W.M.A. Kalkman, 'Geregistreerd partnerschap, levensverzekering en pensioen', Juridische Berichten voor het Notariaat 1997, oktober, pag. 2-4.

C.A. Kraan, 'Het geregistreerd partnerschap', EchtscheidingBulletin 1997, oktober, pag. 1-5.

A. Kuijer & J.D.M. Steenberghe, Nederlands vreemdelingenrecht, Utrecht: Nederlands Centrum Buitenlanders 1996.

J.H.A. Lokin, 'Recht en leugen', Rechtsgeleerd Magazijn Themis 1998, pag. 65-66.

J. Otten, 'Geregistreerd partnerschap een blijvertje', Burgerzaken & Recht 1998, pag. 114-115.

J.N.E. Plasschaert, 'Het geregistreerd partnerschap', Burgerzaken & Recht 1997, pag. 134-153.

J.N.E. Plasschaert, C.S. Post en H. Var, J. Kampers' Inleiding tot de burgerlijke stand, Alphen aan den Rijn / Den Haag: Samsom/VUGA 1998.

Rapport Commissie openstelling burgerlijk huwelijk (voorzitter S.C.J.J. Kortmann), Den Haag: Ministerie van Justitie, oktober 1997.

Rapport Commissie rechten en plichten van echtgenoten (voorzitter I. Jansen), Den Haag: Ministerie van Justitie, december 1997.

L.C.A. Verstappen, 'Het geregistreerd partnerschap', Tijdschrift voor Familie en Jeugdrecht 1997, pag. 274-281.

P.Vlaardingebroek, 'Overgangsrecht en het nieuwe familierecht', Tijdschrift voor Familie en Jeugdrecht 1998, pag. 62-65.

KEES WAALDIJK ~~is universitair docent op de faculteit der rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Leiden, onderzoeker homo-recht op het studie- en informatiecentrum mensenrechten van de universiteit Utrecht, lid van de Nederlandse Gezinsraad, en eindredacteur van de Nieuwsbrief Homoseksualiteit en Recht. Hij was lid van de Commissie Openstelling Burgerlijk Huwelijk.~~

**CONSULTANCY
TRAINING en SUPPORT**

Adviesgroep Voor Kantoorinnovatie AVK

- Opleidingen en Advies
- Voorlichting over Burger Service Kaart
- Administratieve organisatie Burgerzaken

Postbus 10137
5000 JC Tilburg
Tel.: (013) 4638648
Fax: (013) 4638919
E-mail: info@avk.nl

Managers Chipcard World
en Kantoor van de Toekomst
Vestigingen in Den Haag,
Rotterdam en Eindhoven

MICROFORMAT SYSTEMS LISSE GROOT IN HET KLEINE

Wij zijn sterk in het klein maken.

Ons specialisme is het in sterk verkleinde vorm overbrengen van documentaire informatie. Van de ene informatie-drager op de andere. En stevast op andere informatiedragers dan papier. Hiervoor hanteren wij meerdere moderne technieken.

Zowel fotografische als digitale. Of het nu gaat om verwerking van uw informatie/dokumentatie naar microfiche, 16/35mm rolfilm, filmdatataart of digitale informatiedragers.

Indien nodig bewerken wij de informatie zodanig, dat deze snel en gemakkelijk toegankelijk wordt. (Aanvullend daarop leveren wij gegevens-bestanden, apparatuur en... vakkennis.)

Bij Microformat Systems is kwaliteitszorg een taak voor iedere medewerker. In elk stadium van het werk. Doorgaans wordt dan ook beeld na beeld op kwaliteit gecontroleerd. Alleen zo, met aandacht voor alle details, kan een perfect eindproduct worden gegarandeerd. Bij het opzetten van een hoogwaardig informatiesysteem denken wij altijd met de opdrachtgever mee. In alle stadia van de opdracht. Zodat louter maatwerk ontstaat. Geheel volgens de strenge organisatorische en (bedrijfs)economische maatstaven die voor informatiesystemen moeten gelden. Hoogwaardige kwaliteit. Volledige service. Daarmee zijn wij graag uw partner. Wilt u hier meer over weten?

Microformat Systems

Heereweg 331^a, Postbus 287, 2160 AG Lisse

Telefoon 0252 417 250, Fax 0252 418 658

E-mail 100315.315@compuserve.com

mf MICROFORMAT SYSTEMS
WIJ KRIJGEN ELK ARCHIEF KLEIN